

Occità, basc i gallec: tres escenaris terminològics

La terminologia basca en el segle XXI¹

MIREN AZKARATE

Departament de Llengua Basca i Comunicació
Facultat de Filosofia i Ciències de l'Educació
Universitat del País Basc

Font: Jarrri - Wikimedia Commons

El primer Congrés Internacional de Terminologia celebrat a Sant Sebastià l'any 1997² pot considerar-se una fita en el camí recorregut per la terminologia basca. Aquell fòrum internacional va servir per reunir terminòlegs, lexicòlegs i lingüistes bascos, catalans, gallecs, francesos, noruecs, serbis o irlandesos. Va ser una plataforma per parlar de la terminologia de diferents àmbits (la física, la geografia, el dret, la medicina...) i dels seus problemes. Però va ser, sobretot, una ocasió per posar en comú la feina duta a terme des de la segona meitat de la dècada dels setanta pels diferents agents —la universitat, la UZEI (centre basc de terminologia i lexicografia), l'IVAP (Institut Basc d'Administració Pública) o la Fundació Elhuyar. Aquesta és la raó per la qual he decidit de començar des d'aquest moment per fer l'anàlisi que em proposo de dur a terme en aquesta contribució. D'altra banda, la data del congrés, 1997, em permet de situar el punt de partida en el segle XXI, punt de partida que també coincideix en el temps amb la proposta de la teoria comunicativa de la terminologia (Cabré, 1999), de gran repercussió en l'activitat terminològica de l'euscar. Tenint en compte conceptes com ara *terminologia natural*, *terminologia real*, *terminologia in vivo* o *terminologia en context*, en oposició a *terminologia in vitro*, *terminologia planificada* o *terminologia estandarditzada*, classificaré la tasca desenvolupada en l'àmbit de la terminologia basca en a) l'activitat terminològica prescriptiva; b) l'activitat terminològica descriptiva, a la qual afegiré un tercer apartat, c) l'activitat investigadora sobre terminologia.

TERMINÀLIA 12 (2015): 60-62 · DOI: 10.2436/20.2503.01.83
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <http://terminalia.iec.cat>

L'activitat terminològica prescriptiva

En compliment del que estableix el punt VI.3.3.a, del *Plan General de Promoción del Uso del Euskara* (1998, <http://www.euskara.euskadi.eus/r59-733/es>) —«planificar el trabajo de terminología de los próximos años»—, la Viceconselleria de Política Lingüística va abordar dues tasques fonamentals a començament d'aquest segle (http://www.euskara.euskadi.eus/r59-738/es/contenidos/informacion/6503/es_2415/es_12420.html). En totes dues s'observa una clara finalitat de simplificar i controlar al màxim les variacions expressives. D'una banda, l'any 2001 es va crear EUSKALTERM, considerat l'element nuclear en la creació, gestió i difusió de la terminologia, amb la finalitat d'aconseguir la unificació en l'ús de la terminologia especialitzada, i evitar duplicitats i ambigüitats.

L'any 2002 es va crear la Comissió de Terminologia —formada pels principals agents terminològics: les administracions públiques (incloent-hi l'IVAP), les universitats, la UZEI, la Fundació Elhuyar i Euskaltzaindia— que té com a finalitat fonamental la normalització de la terminologia. Entre les funcions d'aquesta Comissió de Terminologia hi ha establir les prioritats en l'àmbit de la terminologia; proposar i recomanar terminologies; elaborar informes de normalització en el cas de termes que presenten problemes, amb la finalitat de recollir-ne la màxima informació possible;³ aprovar les terminologies elaborades i, si escau, definir i establir les marques de ponderació;⁴ proposar els mitjans per difondre la terminologia establerta, i recomanar l'ús de la terminologia normalitzada. Es tracta, de fet, d'estandarditzar i normalitzar la terminologia mitjançant la recomanació d'una entitat oficial, sempre al servei de la normalització de l'èuscar.⁵

L'activitat terminològica descriptiva

El programa Terminologia Sareak Ehunduz (TSE, 'teixint xarxes de terminologia'), que van posar en marxa l'any 2008 professors del Departament de Llengua Basca i Comunicació de la Universitat del País Basc (UPV/EHU), juntament amb el Departament de Llengua i Sistemes Informàtics i amb investigadors del grup d'R+D de la Fundació Elhuyar, és un clar exemple de l'altra modalitat de terminologia; la descriptiva, la

terminologia natural, in vivo, en context (Lorente, 2013).⁶ Aquest programa, reconegut pel Vicerectorat d'Èuscar i Multilingüisme de la UPV/EHU, té com a finalitat donar compte de la terminologia real utilitzada en el context universitari; per fer-ho pren com a unitat de treball l'assignatura, que considera unitat de comunicació acadèmica, i com a punt de partida els documents (qualsevol tipus de documents: presentacions, programes, exercicis, apunts, exàmens...) utilitzats a cada assignatura. La descripció de la terminologia la fan els experts —el professorat de cada assignatura. El programa TSE també es basa en la consideració que la terminologia real és variable i que, per tant, té com a finalitat recollir en els glossaris el nombre més gran possible de variants (San Martín, 2013). Els glossaris elaborats a partir de l'extracció dels termes que figuren en els textos de cada assignatura (que s'han penjat prèviament a la plataforma GARATERM (http://garaterm.ehu.es/garaterm_ataria), es poden consultar en xarxa (i amb aquest objectiu s'ha creat un sistema de consulta terminològica *Terminologia Zerbitzurako Online Sistema (TZOS)*), amb la finalitat que, en algun moment, es puguin harmonitzar les diferents variants, però no amb l'objectiu d'estandarditzar-ne cap. Estem parlant de «terminologia comunicacional natural», «descriptiva», que prioritza la recopilació i que només posteriorment considerarà si s'ha d'intervenir o no per reduir la variació recollida.

L'activitat investigadora sobre terminologia

No vull acabar sense esmentar l'activitat de recerca en l'àmbit de la terminologia, successora, en part, d'aquell primer Congrés Internacional de Terminologia. Destacaré de manera especial les Jornades de Terminologia que organitza l'Institut d'Èuscar de la UPV/EHU des de l'any 2002 (<http://www.ehu.es/eu/web/eins/jardunaldiak>). Cinc Jornades (2002, 2005, 2008, 2010 i 2013), dedicades a diversos aspectes dels llenguatges d'especialitat i la terminologia,⁷ especialment les últimes, dedicades a la terminologia natural i la terminologia planificada en relació amb la normalització de l'èuscar.

D'altra banda, el projecte TSE ofereix un àmbit a la recerca sobre els termes recopilats, tal com mostren, entre d'altres, els treballs d'Angulo i Zabala (2013) i Zabala et al. (2015). ✿

Bibliografia

- ANGULO, Patxi; ZABALA, Igone (2013). «Matematikako terminología: erabilera errealetik hiztegiatarara». A: ALBERDI, Xabier; SALABURU, Pello (ed.). *Ugarteburu Terminologia Jardunaldiak (V) (2013): Terminologia naturala eta terminología planifikatua euskararen normalizazioari begira*. Universidad del País Vasco / Euskal Herriko Unibertsitatea. Euskara Institutua, p. 50-73. <<http://www.ehu.eus/eu/web/eins/jardunaldiak-2013#3>>. [Consulta: 20 juliol 2015]
- CABRÉ, Maria Teresa (1999). *La terminología: Representación y comunicación: Una propuesta de base comunicativa y otros artículos*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada. (Sèrie Monografies; 3)
- LORENTE, Mercè (2013). «Terminología in vivo y variación funcional». A: ALBERDI, Xabier; SALABURU, Pello (ed.). *Ugarteburu Terminologia Jardunaldiak (V) (2013): Terminologia naturala eta terminología planifikatua euskararen normalizazioari begira*. Universidad del País Vasco / Euskal Herriko Unibertsitatea. Euskara Institutua, p. 2-18. <<http://www.ehu.eus/eu/web/eins/jardunaldiak-2013#3>>. [Consulta: 20 juliol 2015]
- SAN MARTIN, Itziar (2013). «Terminología Sareak Ehunduz: Unibertsitateko ikasgeletan erabiltzen den terminología erreala ikusgai egitea helburu duen programa». A: ALBERDI, Xabier; SALABURU, Pello (ed.). *Ugarteburu Terminologia Jardunaldiak (V) (2013): Terminologia naturala eta terminología planifikatua euskararen normalizazioari begira*. Universidad del País Vasco / Euskal Herriko Unibertsitatea. Euskara Institutua, p. 20-32. <<http://www.ehu.eus/eu/web/eins/jardunaldiak-2013#3>>. [Consulta: 20 juliol 2015]
- ZABALA, Igone; LERSUNDI, Mikel; MARTINEZ, Mercedes; REQUERO, Maria Asun; OMAETXEBARRIA, Miren Josu (2015). «Biokimikaren terminologiaren deskripzioa: erabilera errealetik hiztegiatarara». A: FERNANDEZ, Beatriz; SALABURU, Pello (ed.). *Ibon Sarasola Gorazarr. Homenatge, Homenaje*. Universidad del País Vasco / Euskal Herriko Unibertsitatea. Argitalpen Zerbitzua, p. 679-692. <<http://www.ehu.eus/ehg/sarasola/>>. [Consulta: 20 juliol 2015]

Notes

1. Aquest treball ha estat possible gràcies a la subvenció 613465 del Setè Programa Marc de la Unió Europea per a accions d'investigació, desenvolupament tecnològic i demostració. També ha comptat amb el finançament del programa IT665-13 del Govern Basc.
2. UZEI; Instituto Vasco de Administración Pública. (1997). *Nazioarteko Terminologia Biltzarra = Congreso Internacional de Terminología = Congrès International de Terminologie = International Congress on Terminology: Donostia-San Sebastián 1997, Azaroa-Nov. 12-13-14*. Vitòria-Gasteiz: IVAP; Sant Sebastià/Donostia: UZEI.
3. La Comissió sempre parteix dels criteris establerts per Euskaltzaindia per considerar acceptable un terme en la llengua estàndard. La condició mínima és que es tracti d'un terme compartit pel francès i per l'espanyol. Des d'aquest punt de vista, són reveladors els informes sobre termes com ara *marakuia*, *txandal*, *bakero*, *eskalfatu* o *izerditako 'dessuadora'*.
4. 0, terme que s'ha de rebutjar; 1, terme utilitzat, però que la Comissió encara no ha analitzat (cal recordar que EUSKALTERM recull tota la història a partir de 1987; 2, terme proposat pels experts, però que encara no ha normalitzat la Comissió; 3, terme acceptat, però no prioritzat; 4, terme normalitzat/recomanat. Aquesta activitat normalitzadora es basa, en gran part, en el Seminari de Terminologia celebrat el 2001 amb la presència de l'Office Québécois de la Langue Française (OQLF), que va permetre de conèixer l'experiència, la metodologia de treball i la tasca normalitzadora de l'OQLF.
5. És revelador observar que, del conjunt de diccionaris elaborats per la Comissió de Terminologia, el grup més nombrós correspon a l'àmbit del comerç amb la finalitat de normalitzar el paisatge lingüístic (*Diccionari de restaurants, bars i cafeteries; Diccionari de materials esportius; Diccionari de botigues de roba*, etc.). El segon conjunt més nombrós correspon a l'àmbit de la formació professional, el més endarrerit en l'expansió de models bilingües (*Diccionari de la màquina eina; Diccionari de metal·lúrgia; Diccionari d'educació física*...).
6. Lorente (2013) estableix una distinció entre aquests tres conceptes —terminologia 'natural', 'in vivo' i 'en context', d'acord amb els seus marcs científics d'origen i els identifica amb tres dels fonaments de la teoria comunicativa de la terminologia, però, a efectes d'aquest article, els consideraré sinònims, en la mesura que representen, en conjunt, una modalitat d'activitat terminològica oposada a la terminologia *in vitro*.
7. L'èuscar estàndard i els llenguatges d'especialitat (2005); didàctica i comunicació dels llenguatges d'especialitat (2008); desenvolupament de l'èuscar en els àmbits acadèmics (2010).

Traducció de TERMINÀLIA